

НАВЧАННЯ АНГЛОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

У статті розглянуто сучасні технології, що використовуються в навчанні англomовного спілкування студентів-медиків. Проаналізовано структуру медичної комунікації. Висвітлено особливості застосування змішаного навчання, подкастингових та мультимедійних технологій. Представлено характеристики роботи з подкастами та посилання на інтернет-ресурси, які можуть бути використані викладачами англійської мови в навчальному процесі.

Ключові слова: ІКТ; інтернет-ресурси; змішане навчання; подкасти; мультимедійні технології.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Трансформації світового і українського освітнього простору, що обумовлені глобалізацією і новітніми науково-технічними досягненнями, висувають нові вимоги до професійної підготовки фахівців. Так, зростає потреба суспільства в медиках, які володіють принаймні однією іноземною мовою, застосовуючи її для вирішення професійних комунікативних задач і побудови успішної кар'єри.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми. Різним аспектам питання навчання іншомовного спілкування присвячені теоретичні і практичні дослідження зарубіжних і вітчизняних авторів. Зокрема, значний внесок у розробку проблеми формування іншомовного ділового спілкування зробили Б. Ананьєв, Г. Андреева, Є. Бжоско, Н. Брігер, Д. Джонсон, М. Елліс, О. Смелянова, Л. Корчагіна, Л. Морська, Л. Русалкіна, Т. Серова, В. Скалкін, І. Соловйова, О. Тарнопольський та інші. Застосування компетентнісного підходу до мовної освіти у вищій школі вивчали Г. Беленька, Р. Гуревич, Л. Кайдалова, В. Лунячек, О. Малихін, В. Садова, Т. Смагіна, Т. Франчук, Л. Хоружа та інші.

Мовну освіту студентів медичного фаху досліджували В. Захарова, Л. Крисак, Я. Кульбашна, Л. Русалкіна, У. Соловій, І. Туровська, Х. Цимбровська, І. Черних та інші.

Незважаючи на наявні теоретико-практичні розробки проблеми формування комунікативної компетентності у фахівців нефілологічних спеціальностей, питання навчання англomовного спілкування студентів-медиків потребує подальшого дослідження з урахуванням можливостей використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення технологій навчання англomовного спілкування майбутніх лікарів в умовах кредитно-транс-

ферної системи підготовки у вищому медичному закладі освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Організація процесу навчання англomовного спілкування майбутніх лікарів передбачає набуття ними власного мовленнєвого досвіду, оволодіння професійними мовленнєвими вміннями, підвищення рівня професійної зрілості. Дослідники виділяють шість критеріїв оцінки комунікативної компетентності фахівця [4]: адаптивність (здатність змінити комунікативну поведінку, щоб задовільнити потреби взаємодії); залучення до комунікації (поведінкова і когнітивна діяльність); управління комунікацією (регулювання і контроль динаміки розмови); емпатія (прояв розуміння і співчуття у певній комунікативній ситуації); ефективність (досягнення як цілей комунікації, так і особистих цілей); відповідність (зокрема, очікуванням щодо певної комунікативної ситуації) тощо. Перелік критеріїв оцінки англomовного спілкування можна доповнити фонетичною правильністю, лексичною адекватністю, граматичною коректністю вжитих мовних і мовленнєвих одиниць; змістовністю висловлювань (відповідність темі, обґрунтованість відображення комунікативних намірів та форм їх реалізації, аргументованість); логікою викладу; професійною спрямованістю.

Іншомовна підготовка має здійснюватися в контексті формування професійної компетентності майбутніх фахівців у єдності трьох аспектів: професійного, загальнокультурного та особистісного [3].

Пріоритетним у навчанні англomовного спілкування є його прикладний характер, адже мова – це не тільки сукупність правил, а засіб самореалізації й самовираження особистості. Для цього слід спиратися на розвиток і вдосконалення наступних компонентів: змісту мовлення (новизна, актуальність, конкретність, цільова спрямованість); звукового оформлення (темп мовлення, тривалість звучання); структури мовлення (фонетичні, морфологічні і синтаксичні норми);

комунікативної вправності (правильність, доречність, чистота, інформативність, логічність, точність, виразність); практичної спрямованості (переконливість, ясність викладу, акцентування на потрібній інформації, використання термінів); іміджу майбутнього лікаря (стиль мовлення, професіоналізм, ерудованість, ставлення до пацієнтів, колег) [3; 5; 7; 10; 14].

Отже, навчання англomовного спілкування має здійснюватись на засадах комунікативного, особистісно орієнтованого та компетентісного підходів. Зокрема, комунікативний підхід передбачає розвиток здатності використовувати мову в реальній чи умовній комунікативній ситуації спілкування фахового характеру для досягнення визначених комунікативних цілей. Особистісно-орієнтований підхід надає студентам можливість розвивати індивідуальні якості, що сприятимуть досягненню навчальних і професійних цілей. Обрання компетентісного підходу зумовлене, насамперед, метою навчання та характером очікуваного результату, що визначений у Державному стандарті вищої медичної освіти України.

Компетентісний підхід у системі вищої медичної освіти передбачає визначення структури медичної комунікації, яка відбувається в ситуаціях інтерпрофесійного та інтрапрофесійного спілкування [9]. Інтерпрофесійна комунікація здійснюється на різних етапах спілкування лікаря з пацієнтом і потребує сформованих навичок виконання мовленнєвих дій як протокольного, так і ситуативного характеру. Інтрапрофесійна комунікація визначає відповідний набір комунікативних навичок у симетричних та асиметричних ситуаціях спілкування лікарів і розроблення методики їх формування в процесі навчання [9; 11]. Дослідники визначають типові комунікативні ситуації англomовного професійно орієнтованого мовлення, зокрема: ділові контакти з пацієнтами чи колегами; медичне обстеження, у процесі якого лікар має констатувати симптоми та ознаки захворювання, правильно інтерпретувати клінічну інформацію, ставити діагноз, давати роз'яснення, заспокоювати пацієнта, запевняти в надійності призначеного курсу лікування; ділове медичне телефонне спілкування (з'ясування розкладу прийому лікаря, рекомендації щодо прийому ліків, замовлення медичного обладнання); представлення власних досягнень у галузі медицини та їх обговорення з колегами з метою практичного впровадження [6; 7; 10].

Для навчання англomовного професійного спілкування доцільно використовувати автентичні опитувальники-алгоритми, наприклад SOCRATES: site – локалізація болю, onset – початок захворювання, character – характер болю, radiation – розповсюдження болю, associations – із чим біль пов'язаний, time course – тривалість болю, exacerbating factors – фактори посилення болю, severity – важкість захворювання [7].

Розвиток умінь і навичок фахової медичної комунікації здійснюється, насамперед, у двох видах мовленнєвої діяльності (аудіюванні та говорінні), які мають певні психолого-педагогічні характеристики. Навички аудіювання та говоріння, що реалізуються в мовленнєвих діях на всіх етапах інтерпрофесійного спілкування та в усіх різновидах інтрапрофесійної

комунікації, мають бути скоординовані [11] та відображені в навчанні англomовного спілкування студентів-медиків. Зокрема, пропонується [10]: 1) побудова занять з урахуванням принципу поступової складності опрацювання мовних і операційних одиниць; 2) врахування закономірностей формування мовленнєвих умінь в говорінні; 3) раціональна організованість, що ґрунтується на серії комунікативних вправ; 4) врахування повторюваності і циклічності навчального матеріалу; 5) контроль виконання вправ студентами.

Навчання англomовного спілкування має здійснюватись з урахуванням наступних лінгводидактичних принципів [12, с. 40–45]: 1) комплексність і взаємопов'язаність навчання видів мовленнєвої діяльності; 2) домінантність одного з видів мовленнєвої діяльності на певному етапі навчання; 3) мета навчання впливає на визначення пріоритету виду мовленнєвої діяльності; 4) поступовість та послідовність формування навичок і вмінь; 5) сприйняття видів мовленнєвої діяльності і як мети, і як засобу навчання; 6) розуміння тексту як основи будь-якого виду мовленнєвої діяльності: діалог, аудіотекст, текст для читання, письмовий твір; 7) багатство методичного апарату в кожному виді мовленнєвої діяльності; 8) використання технічних засобів, новітніх технологій.

Професійна комунікація лікаря може бути продуктивною за умови сформованості професійних комунікативних навичок (дій, скерованих на забезпечення спілкування, що свідомо автоматизуються мовцем для подальшого функціонування у вигляді автоматизованого способу виконання комунікативної взаємодії) та умінь (здатності здійснювати спілкування, вправності в комунікативній взаємодії, цілеспрямоване використання комунікативних навичок, яке індивід набуває в процесі навчання та досвіду) [11, с. 101]. Формування вмінь англomовного ділового спілкування у майбутніх лікарів відбувається успішно, якщо забезпечувати професійно-комунікативну спрямованість процесу навчання, наявність позитивної мотивації, а також залучення студентів до активної професійно-орієнтованої англomовної діяльності [10].

Отже, якісна мовна підготовка майбутніх лікарів неможлива без застосування сучасних освітніх технологій, які передбачають використання інтернет-ресурсів. Наприклад, сайт TED Talks / Technology, Entertainment, Design (<http://www.ted.com/>) містить інформаційні, мотивуючі, навчальні лекції / виступи від експертів, що охоплюють різні сфери життя суспільства. У 2019 році сайт нараховував більше 3100 таких епізодів англійською мовою з субтитрами і перекладами на 100 мов. Застосування цього інтернет-ресурсу в навчанні англomовного спілкування має значний дидактичний потенціал завдяки актуальності, автентичності, інтерактивності, компетентності, доступності його матеріалів. Вони можуть бути використані як на початку заняття, щоб представити нову тему, так і після опрацювання певного лексичного / граматичного матеріалу, щоб заохотити студентів до подальших міркувань з представленням своїх ідей у вигляді проєкту, презентації, есе або усного повідомлення.

Мультимедіа є інформаційною технологією, що поєднує в одному програмному продукті текст, графі-

ку, аудіо- і відеоінформацію, анімацію, являючи собою сукупність прийомів і методів обробки, зберігання та передавання аудіовізуальної інформації. У навчанні англомовного спілкування студентів-медиків використовуються наступні шляхи [2]: дистрибутивний (доступ до навчальних матеріалів через певні цифрові ресурси), інтерактивний (взаємодія учасників з системою) та колаборативний (взаємодія учасників між собою). Мультимедійні технології також надають майбутнім лікарям вибір способів самостійного опрацювання навчального матеріалу і його подальшого представлення [8, с. 56].

Технологія змішаного навчання сприяє формуванню ефективного процесу англомовного спілкування завдяки доступності, мобільності та інтерактивності її засобів. Ключовим аспектом змішаного навчання є дидактично доцільне поєднання використання інформаційно-комунікаційних технологій з традиційним аудиторним навчанням. Розроблений нами курс змішаного навчання англійської мови за професійним спрямуванням реалізується як на заняттях, так у позааудиторний час на платформі Moodle, що розміщена на порталі ЧНУ імені Петра Могили, і містить такі компоненти: аналіз цільової аудиторії; бажані результати навчання; час доступний для навчання; зміст навчання; оцінка; контекст навчання.

Використання технології подкастів у навчанні англомовного спілкування дає змогу зацікавити майбутніх лікарів актуальною фаховою інформацією, стимулювати їхню самостійну роботу і навчальну мотивацію, формувати мовленнєві уміння і навички. Подкасти – це аудіоблоги або передачі, що викладаються в мережі у вигляді випусків, які можна завантажити на MP3-плеєр і слухати у зручний для користувача час. Це окремі файли або регулярно оновлювана серія файлів, що публікуються за однією адресою в мережі Інтернет. Слово подкаст (podcast) походить від слів iPod (mp3-плеєр фірми Apple) і broadcast (широкоформатне мовлення) [5, 178].

Г. Стенлі виділяє такі види подкастів: автентичні (authentic podcasts) – створені носіями мови, призначені для навчання тих студентів, які мають середній і високий рівень англійської мови; створені викладачем (teacher podcasts) – розроблені викладачами для досягнення визначених цілей в навчанні іноземної мови; створені студентом (student podcasts) – підготовлені студентами самостійно або за допомогою викладача; методичні (educator podcasts) – охоплюють питання, пов'язані з методикою викладання (містять методичні рекомендації, педагогічні технології і прийоми застосування подкастів) [13].

Дослідники підкреслюють такі переваги навчальних подкастів: актуальна тематика; загальнодоступність та безкоштовність; тривалість сюжетів; наяв-

ність текстів і розроблених завдань у форматі PDF; різноманітність подкастів; джерело мовленнєвих кліше; щотижневі оновлення; урізноманітнення ресурсів для дистанційного навчання; творча подача матеріалу; ознайомлення з різними акцентами та варіантами англійської мови, розвиток фонетичних, лексичних та граматичних навичок [5; 13].

Технологія роботи з подкастами має певну послідовність у діях викладача та студентів: настанова і завдання; процес сприйняття та осмислення подкаста; завдання, які контролюють розуміння почутої інформації. Наприклад, на третьому етапі студентам-медикам може бути запропоновано в діалогічній чи монологічній, усній чи письмовій формі обговорити зміст подкасту, висловити ставлення до нього, свою оцінку, розвинути одну з ідей, що була в подкасті, тощо. Тут аудитивні навички є опорою для говоріння та письма. Таким чином, майбутні лікарі одночасно засвоюють усі аспекти мови: фонетичний, лексичний, граматичний та комунікативний.

Джерела подкастів, які ми використовуємо у навчанні англомовного спілкування майбутніх лікарів, можна умовно розподілити на 3 групи. По-перше, спеціалізовані сайти присвячені вивченню професійної англійської мови медиків, зокрема, Hospital English (www.hospitalenglish.com); Medical English (www.medicalenglish.com); Englishmed (www.english-med.com). По-друге, це сайти, у структурі яких є окремий розділ для вивчення медичної англійської мови: Reading and Listening for Medical Workers (www.manythings.org/voa/health) by VOA Special English; Health Check (www.bbc.co.uk/programmes/p002vsvw) by the BBC; Medicine 1, Medicine 2, Nursing 1, Nursing 2 (elt.oup.com) by Oxford English for Careers. По-третє, авторські подкасти, наприклад, ELLLO. English Language Listening Library Online (www.elllo.org).

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, навчання англомовного спілкування студентів медичних спеціальностей має відбуватися з використанням сучасних освітніх технологій (зокрема, інформаційно-комунікаційних, мультимедійних, подкастових, змішаного навчання) та інтернет-ресурсів. Запити держави і роботодавців, акцентування уваги на результатах професійної підготовки, динаміка лідерства також впливають на освітній процес у закладах вищої освіти.

Процес навчання англомовного спілкування має будуватись з урахуванням сучасних тенденцій розвитку медичної науки і забезпечувати готовність лікарів до професійної діяльності в умовах інформаційного суспільства, сприяти формуванню лідерської позиції студентів, створювати умови для їх професійного самовизначення, саморозвитку і самореалізації.

Список використаних джерел

1. Гаврилюк А. П. Застосування комунікативного методу викладання іноземних мов у ВНЗ / А. П. Гаврилюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1061>.
2. Гребінник Л. В. Інструментарій та вимоги до студента й викладача при застосуванні змішаного навчання іноземним мовам / Л. В. Гребінник // Використання моделі змішаного навчання при викладанні іноземних мов: тези доповідей. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. – С. 26–28 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://knute.edu.ua/file/ODc0Mw==/52d2d566631bacba41272c11ec631a20.pdf>.

3. Захарова В. Модель формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців із стоматології / В. Захарова, Я. Кульбашна // Педагогічний процес : теорія і практика (Серія : Педагогіка) – № 4 (63), 2018. – С. 50–56.
4. Canary D. Interpersonal Communication. A Goals Based Approach / D. Canary, M. Cody, V. Manusov. – NY : St. Martin's Press. – 4th ed. – 2008. – 560 p. – Ch. 16.
5. Кардашова Н. В. Англомовний подкаст як засіб формування компетентності в аудіюванні студентів мовних спеціальностей / Н. В. Кардашова // Вісник КНЛУ. Серія: Педагогіка та психологія. – 2015 – Випуск 24. – С. 17–185.
6. Крисак Л. В. Зміст навчання англомовного професійно орієнтованого діалогічного мовлення майбутніх лікарів / Л. Крисак // Вісник Національного авіаційного університету. Серія : Педагогіка, Психологія. – 2014. – Випуск 5. – С. 70–75.
7. Крисак Л. Структурно-композиційні особливості англійського професійно орієнтованого діалогічного мовлення майбутніх лікарів / Л. Крисак // ARS LINGUODIDACTICAE. – 2018 – № 2 – С. 55–63.
8. Крюкова Є. С. Використання сучасних технологій у вивченні іноземної мови / Є. С. Крюкова, А. В. Павлович // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2019. – № 62. – Т. 1. – С. 54–58.
9. Литвиненко Н. П. Український медичний дискурс : монографія / Н. П. Литвиненко. – Х. : Харківське історико-філологічне товариство, 2009. – 304 с.
10. Русалкіна Л. Г. Структурні елементи формування умінь англомовного ділового спілкування у майбутніх лікарів // Наукові записки. Серія : Педагогіка. – 2015. – № 1–С. 94–99.
11. Сергієнко Т. В. Компетентнісний підхід до навчання української мови як іноземної в медичних університетах / Т. В. Сергієнко // Український педагогічний журнал. – 2017 – № 2. – С. 99–111.
12. Станкевич Н. І. Види мовленнєвої діяльності в аспекті лінгводидактики / Н. Станкевич // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. – Львів, 2007. – Вип. 2. – С. 40–47.
13. Stanley G. Podcasting for ELT [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.teachingenglish.org.uk/article/podcasting-elt>.
14. Цимбровська Х. І. Сутність поняття «англомовна професійно орієнтована компетентність в усному мовленні майбутніх лікарів-педіатрів»/ Х. І. Цимбровська // Вісник ЛДУ БЖД № 12, 2015– С. 268–274.

О. В. Хмызова,

ЧНУ ім. Петра Могили, г. Николаев, Украина

ОБУЧЕНИЕ АНГЛОЯЗЫЧНОМУ ОБЩЕНИЮ БУДУЩИХ ВРАЧЕЙ

В статье рассмотрены современные технологии, используемые в обучении англоязычного общения студентов-медиков. Проанализирована структура медицинской коммуникации. Освещены особенности применения смешанного обучения, подкастинговых и мультимедийных технологий. Представлены характеристики работы с подкастами и ссылки на интернет-ресурсы, которые могут быть использованы преподавателями английского языка в учебном процессе.

Ключевые слова: ИКТ; интернет-ресурсы; смешанное обучение; подкасты; мультимедийные технологии.

O. V. Khmyzova,

Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine

TEACHING ENGLISH LANGUAGE FOR FUTURE PHYSICIANS

The author discusses modern technologies used in teaching English language for medical students. The structure of medical communication is analyzed. The features of using blended learning, Internet resources, podcasting, and multimedia technologies are elucidated. The characteristics of working with podcasts and links of Internet resources that can be used by English language teachers are presented.

Key words: ICT; Internet resources; blended learning; podcasts; multimedia technologies.

Рецензенти: Мещанинов О. П., д-р пед. наук, професор, ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна;

Боллобаш Н. М. канд. пед. наук, доцент, ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна.